

мах, яку о. Ювеналій Мокрицький й взяв за основу для подальшої праці; друга – відображала схематичну основу візантійського мистецтва. Саме на цій основі творили модерну ікону, фреску, вітраж або мозаїку, які спостерігаємо в іконописі багатьох митців, як в Україні так й поза її межами.

У другій половині ХХ ст. у церквах модерної архітектури стали популярними однарусні іконостаси. Інші яруси традиційного українського іконостасу (моління, свята, пророки, апостоли) стали основою зображень у стінописі храму. Це бачимо в іконостасах Ювеналія Мокрицького: іконостас святої Софії в Римі [10: 71], іконостас для оо. Василян при домі Головної управи.

Висновки і перспективи. Незважаючи на те, що Ювеналій Мокрицький був консерватором та не допускав новацій, поширених в ХХ ст., все ж таки він зумів вирізнитись. Його знання історії іконопису та вправління у реставрації мистецьких творів допомогли, дотримуючись усіх приписів іконописання, виробити власний почерк. Сьогодні митці, які називають себе «іконописцями», приділяють мало уваги та старань написанню ікон. Адже іконописець – це не тільки художник, це насамперед практикуючий християнин, який, перед написанням ікон, усамітнівшись постом та молитвою, підготовлює себе. Саме так чинив Ю. Мокрицький, який присвятив своє життя Богу та іконопису. Саме тому ікони Мокрицького привертають увагу як мирян, так і мистецтвознавців та іконописців, які намагаються копіювати Ювеналія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Б. а. Іконостас Собору святої Софії в Римі. – Рим. – 1979.
2. Б. а. Творчість українських митців поза батьківщиною. – 1981.
3. Вуйцик В. Іконописна школа при монастирі Студитського Уставу у Львові, її організація і діяльність // Лавра – 1998. – № 1. – С. 51-56.
4. Гах І. Життя, присвячене іконі (до 90-ліття з дня народження отця Ювеналія Мокрицького) // Київська церква. – 2001. – С. 140-143.
5. Кейван І. Українські митці поза Батьківщиною. – Едмонт – Монреаль. 1996. – С. 127-128.
6. Степовик Д. Сучасний український іконопис діаспори. // Мистецтво української діаспори. Повернуті імена / За ред. Федорук О. – Вип. 1. - К.: Тріумф, 1998. – С. 60-65.
7. Степовик Д. Історія української ікони Х-ХХ століть.: Вид. 2-ге, стереотип. – К.: Либідь, 2004. – 440 с.; іл.
8. Сидор О. Ф. Блаженіший Йосиф і мистецтво. – Рим: Видання Українського Католицького Університету Св. Климента Папи, 1994, – Том 86. – 101с.+ 56
9. Сидор О. Йосиф Сліпий і мистецтво. – Київ-Рим: Релігійне товариство «Св. Софія» для українців католиків, 2012. – 456 с.
10. Сидор О. Собор Святої Софії в Римі. Релігійне товариство «Свята Софія» для українців католиків. Київ-Рим. – 2012. – 184 с.
11. Стельмащук Г. Українські художники в Римі // Мистецтвознавство України. – 2011. С. 79-85.
12. Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва ХХ ст. / Автор-упорядник Г. Г. Стельмащук. – Львів: Априорі, Львівська національна академія мистецтв (Науково дослідний сектор), 2013. – 520 с.

УДК: 7.071.1: 730

Віталій ХАНКО,

*доцент кафедри образотворчого мистецтва
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна*

Н. Г. МІКЕЛАДЗЕ,

*асистент кафедри образотворчого мистецтва
Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава, Україна*

КАВАЛЕРІДЗЕ ІВАН ПЕТРОВИЧ – УКРАЇНСЬКИЙ СКУЛЬПТОР ГРУЗИНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Ханко В. М., Мікеладзе Н. Г. Кавалерідзе Іван Петрович – український скульптор грузинського походження. У статті досліджуються основні періоди життя І.П. Кавалерідзе, вивчаються його скульптурні твори, які вплинули на подальший стилістичний розвиток української скульптури.

Ключові слова: Грузія, Україна, скульптура, Кавалерідзе Іван Петрович.

Ханко В. М., Мікеладзе Н. Г. Кавалерідзе Іван Петрович – український скульптор грузинського походження. В статті досліджуються основні періоди життя І.П.Кавалерідзе, вивчаються його скульптурні твори, які вплинули на подальший стилістичний розвиток української скульптури.

Ключевые слова: Грузия, Украина, скульптура, Кавалеридзе Иван Петрович.

Khanko V. M. Mikeladze N.G. Kavaleridze Ivan Petrovich – Ukrainian sculptor of Georgian origin.

Background. In recent years, there has been an increasing interest in Kavaleridze's contribution to the development of Ukrainian art.

Objectives. The objectives of this study are to determine the main period of I. Kavaleridze life.

Methods. The method was been applied to the research.

Results. The results of the research support the idea that his sculptural works waggged the further development of Ukrainian stylistic sculpture.

Conclusions. Ivan Kavaleridze made a great contribution to the development of Ukrainian art. His works are in the streets of many cities in Ukraine, they are a shining example of Ukrainian cubist sculpture.

Keywords: Georgia, Ukraine, sculpture, Ivan Kavaleridze.

© Ханко В. М., Мікеладзе Н. Г., 2014

Постановка проблеми. У дослідженні розглянемо питання впливу грузинського мистецтва на українську культуру. Такий представник грузинського мистецтва в Україні, як Кавалерідзе Іван Петрович, здійснив значущий вплив на розвиток грузинсько-українських мистецько-культурних взаємовідносин, на українське мистецтво і культуру в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Баканідзе О. А. у своїх роботах «Грузинсько-українські літературно-мистецькі взаємини», «Україна і Грузія: точки перетину» приділяє увагу постаті І. П. Кавалерідзе та його внеску у подальший розвиток української скульптури [1, 2]. В дослідженнях С. Зінич, Л. Донець, Н. Капельгородської, А. Німенко, Е. Константинова та інших розкривається його багатогранна особистість [6: 31].

Метою дослідження є вивчення творчості І. П. Кавалерідзе як представника грузинської культури в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Талановитий скульптор, сценарист, кінорежисер, драматург та прозаїк Іван Петрович Кавалерідзе (1887–1978) – самобутній художник-мислитель, оригінальний творець, народний артист України. Олесь Гончар порівнював Івана Кавалерідзе з титанами Відродження і писав: «Замість тоталітарних пам'ятників зйдуть на п'єдестали справжні художні шедеври, що їх свого часу пропонували Олександр Архипенко та Іван Кавалерідзе» [1: 80].

Кавалерідзе одним з перших в українському кіномистецтві звернувся до історичних фільмів. Йому належать перші радянські кіноопери. Він зняв перший український звуковий художній фільм. Його творчі пошуки відбилися не тільки у духовній культурі українського народу, а й завоювали право життя в культурі всього світу [2: 25].

1899 року, після трьох років навчання, дядько забрав Івана до Києва. Художник і археолог, хранитель скіфського відділу Київського археологічного музею Сергій Мазаракі добре знав І. Рєпіна, приятелював з А. Куїнджі, у його домі часто бували артисти Київського оперного театру, художники С. Васильківський, Ф. Красицький, П. Мартинович, С. Святославський, І. Селєзньов, О. Сластьон, І. Труш. Творча атмосфера в домі Сергія Мазаракі сприяла формуванню смаків і творчих захоплень юнака. У Києві Кавалерідзе понад шість років навчався у приватній гімназії Валькера, яку змушений був залишити через переслідування поліцією за участь у студентських заворушеннях 1905 р. У 1906 р. Кавалерідзе вступив до Київського художнього училища в клас архітектури, а згодом перейшов у клас ліплення скульптора Федора Балавенського [7: 5].

Протягом 1909-1910 рр. Кавалерідзе навчався у Петербурзькій академії мистецтв. У 1910 році Іван Кавалерідзе стажувався у Парижі в майстерні відомого скульптора Н. Аронсона, де познайомився з багатьма діячами культури Франції, відвідав майстерню славного скульптора Огюста Родена. Через деякий час повернувся до Києва [8: 15].

На серйозному конкурсі пам'ятника княгині Ользі, оголошеному Військово-історичним товариством, до якого був причетний сам цар, 24-літній

юнак зайняв перше місце [4: 1]. В авторському проєкті Ольга була зображена з мечем і мала досить войовничий вигляд. Митрополит Флавіан зажадав забрати меч і покласти праву руку на груди, де, на його думку, мав був хрест [8].

За задумом автора фігури пам'ятника повинні були відлити з бронзи. Проте й тоді грошей не вистачало. Так вирішили побудувати тимчасовий пам'ятник зі світлого залізобетону із додаванням мармурової крихти [7:5].

Уздовж Володимирського проїзду в 1909 році було прийняте рішення відтворити «Історичний шлях», тобто прокласти грандіозну алею, яка б складалася з пам'ятників видатним діячам вітчизняної історії – князю Олегу, княгині Ользі, Святославу, Володимиру Великому, Ярославу Мудрому, Нестору Літописцю. «Первістком» цього гігантського проєкту став пам'ятник княгині Ользі, апостола Андрію Первозданному, рівноапостольним Кирилові і Мефодію. Офіційне відкриття відбулося 4 вересня 1911 року [1: 82].

З 1911 по 1915 рік Кавалерідзе створює скульптури «Святослав у бою», «Борис Годунов», «Хокеїст», портрети Я. Протазанова, О. Волкова, О. Пушкіна, М. Гоголя, М. Мусоргського та інші [6: 45].

У 1915 році під час Першої світової війни Кавалерідзе був мобілізований у діючу армію.

У 1923 році в Харкові оголосили конкурс проєктів на пам'ятник знаменитому революціонеру Артему. Боротись за участь у спорудженні першого радянського монумента на Донбасі зголосилося 83 скульптори. Першу премію не дали нікому, а другу одержав 36-літній Іван Кавалерідзе [8: 15].

За задумом скульптора-новатора, 15-метрова статуя революціонера повинна була стати втіленням нової епохи. Монумент він назвав «Слава праці». В обраному для пам'ятника матеріалі залізо символізувало силу, а бетон – стійкість. Для роботи над пам'ятником Кавалерідзе переїхав до Харкова, де влаштувався художником у видавництво «Комуніст» [5: 2].

У 1926 році Кавалерідзе завершив свій знаменитий пам'ятник – гігантську 30-метрову скульптуру Артема в стилі конструктивізму, яку встановили на високій горі в Слав'яногорську (дод. Е, мал.15). Ця робота одночасно є пам'ятником безкорисливого служіння мистецтву [2: 4].

У 1944-1948 рр. Кавалерідзе – старший науковий співробітник відділу монументальної скульптури Академії архітектури УРСР. За цей час став автором «Григорія Сковороди», «Козака на коні», «Святослава», пам'ятників Дзержинському й Леніну та ін. У 1949-1957 рр. створив портрети І. Павлова, Л. Толстого, М. Горького, Ф. Шаляпіна, скульптури «Кобзар», «А. Бучма в ролі Задорожного» та ін. Протягом 1957-1962 років Кавалерідзе працював режисером Київської кіностудії ім. О. Довженка. Паралельно, як скульптор, створив пам'ятник Б. Хмельницькому в Кобеляках, скульптури «М. Кропивницький», «Тарас Шевченко на засланні» [8: 24].

У 1962 р. відбулася персональна виставка творів Івана Кавалерідзе. Наступного року Іван Кавалерідзе потрапив у чорну смугу звинувачень на кшталт «кубіст», «абстракціоніст» або ж «не наш». За наказом запопадливих чиновників, за одну ніч знищи-

ли його пам'ятник Шевченку в Сумах, а сценарії перестали включати до планів кіностудій. Деякі друзі забули дорогу до його гостинного дому [6: 12].

У 1969 р. Кавалерідзе присвоїли звання народно-го артиста України. Помер Іван Кавалерідзе 3 грудня 1978 р. в Києві, похований на Байковому кладовищі.

Висновки і перспективи. У 1987 р. світова громадськість за календарем ЮНЕСКО відзначила 100-річчя з дня народження Кавалерідзе. Метою цього святкування став намір повернути спадщину великого майстра народів. Так, в селі Новопетрівці, де народився Кавалерідзе, було відкрито художньо-меморіальний музей, згодом у 1989 році – галерею скульптур у Сумському художньому музеї, у 1991 році – музей-майстерню у Києві, на Андріївському узвозі [4: 3]. До 110-річчя з дня народження Івана Кавалерідзе, у 1997 р., було відновлено найпершу його конкурсну роботу, яку знищували двічі. Спочатку в 1919 р. фігуру княгині роздробили на 17 брил. Інші фігури зашили дошками, де на місці Ольги поставили убоге погруддя Кобзаря [4: 4], а у 1923 р. пам'ятник взагалі зник. Проте історія ще раз довела факт, що справжні цінності не піддаються впливу моди і самодурству політиків. Тепер він відроджений красується як біломармуровий символ української державності, освіти й духовності. Адже творчі пошуки Кавалерідзе залишили помітний слід у кожній із галузей, які освоював цей Майстер. Його реалістичне мистецтво завоювало право на довге життя в культурі українського народу та й у культурі всього світу [1: 85].

Іван Кавалерідзе зробив великий внесок у розвиток українського мистецтва. Його твори знаходяться на вулицях багатьох міст України, вони є яскравим прикладом українського кубізму в скульптурі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баканідзе О. А. Грузинсько-українські літературно-мистецькі взаємини / О. Баканідзе – К., 1984. – 221 с.
2. Баканідзе О. А. Україна і Грузія: точки перетину / О. Баканідзе – [Електронний ресурс]: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Наукова періодика України. Режим доступу до статті: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
3. Брокгауз Ф. Энциклопедический словарь / Ф. Брокгауз, И. Ефрон. – [Електронний ресурс]: Грузинское искусство – режим доступу: http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron.
4. Всеукраинское общественное объединение «География» – [Електронний ресурс]: <http://iberieli.org/iberieli/ansambl-iberieli-ua/>.
5. Гресь Є. Б. Українська культура, як баланс між європейськими та неєвропейськими чинниками Світової історії – [Електронний ресурс] / Є. Б. Гресь // Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Наукова періодика України. Режим доступу до статті: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pkl/2009_25/Gres_Je.B.pdf6.
6. Зінич С. Г. Іван Кавалерідзе: скульптор, кінорежисер і театральний діяч, народний артист УРСР / С. Г. Зінич, Н. М. Капельгородська – К.: Мистецтво, 1971. – 184 с. + 13 арк. іл. – Майстри сцени та екрана.
7. Константинова Е. Зигзаги судьбы Ивана Кавалеридзе / Е. Константинова. – [Електронний ресурс] – Зеркало Неделе. – 2007. – № 12 (641). – 31 марта – 6 апреля. – Режим доступу до статті : <http://www.interestny.kiev.ua>.
8. Німенко А. Кавалерідзе – скульптор / А. В. Німенко – К.: Мистецтво, 1967. – 53 с. + 22 арк. іл.

УДК 75.03

Марта МОСКАЛЮК,
аспірант ЛНАМ,
м. Львів, Україна

СЕРІЯ «ПНІ» У ТВОРЧОСТІ РОМАНА СЕЛЬСЬКОГО: КОМПОЗИЦІЙНА СТРУКТУРА ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Москалюк М. В. Серія «Пні» у творчості Романа Сельського: композиційна структура та стилістичні особливості. У статті розглядається питання композиційної структури та стилістичних особливостей серії «Пні» Р. Сельського. Проаналізовано специфіку напрямів, якими рухалась творча думка художника, акцентовано увагу на творах періоду 1960-1980-х років. На багатому ілюстративному матеріалі проаналізовані стилістичні особливості творів, зроблено спробу виявити індивідуальну манеру і стиль митця, у якому колорит стає домінуючим елементом композиційної будови.

Ключові слова: композиційна структура, стилістичні особливості, творча думка, колорит.

Москалюк М. В. Серія «Пни» в творчестве Романа Сельского: композиционная структура и стилистические особенности. В статье рассматривается вопрос композиционной структуры и стилистических особенностей серии «Пни» Р. Сельского. Проанализирована специфика направлений, которыми двигалась творческая мысль художника, акцентировано внимание на произведениях периода 1960-1980-х годов. На богатом иллюстративном материале проанализированы стилистические особенности произведений, сделана попытка выявить индивидуальную манеру и стиль художника, в котором колорит становится доминирующим элементом композиционного строения.

Ключевые слова: композиционная структура, стилистические особенности, творческая мысль, колорит.

Moskaliuk Marta. A series of «Stumps» in the work of Roman Selskyi: composite structure and stylistic features.

Background. The present results are significant in the period of 1960 - 1980's most of the R. Selskij's works are executed in a characteristic, usual for an artist manner. Seems, that with thematic basis of cycle "Stumps" done in typical, familiar to the artist's style.

Objectives. The objectives of this study are to determine the compositional structure and stylistic features of the R. Selskyi series «Stumps». Specificity lines that moved the artist creative idea, a focus on the works of the period 1960 - 1980 years.

Methods. The method was been applied to the research.

Results. The results of the research support the idea that in rich illustrative material, the stylistic features works an attempt to identify individual style and the style of the artist, which color becomes dominant element of the composite structure.

Conclusions. It is worth noting that the artist about every old stump or dry roots drew young tree or forest green - a symbol of the future continuity of existence and continuation of tradition.

Keywords: the composite structure, stylistic features, creative idea, flavor.

© Москалюк М. В., 2014